

L'hereu de Marco Polo

Ha hagut de passar molt de temps per poder llegir en català l'obra 'Ambaixador a la cort del Gran Mogol', del jesuïta viatger Antoni de Montserrat • L'autor va ser pioner en cartografia i en una certa visió del món • Jordi Carrión

Assaig

Ambaixador a la cort del Gran Mogol

Antoni de Montserrat

Edició i traducció de Josep Lluís Alay
Pagès Editors. Lleida, 2005

L'esperit antiviatger de la península Ibèrica ho és només dels darrers tres segles. Des de l'antiguitat fins al segle XVII, els pobles peninsulars es van caracteritzar pel moviment. Però amb la decadència general que va suposar l'arribada de la mal anomenada (aquí) Edat Moderna, la realitat present va fer oblidar la realitat pretèrita. I amb ella, la memòria d'una considerable tradició viatgera, que es va expressar en tots els idiomes peninsulars: portuguès, castellà, àrab, hebreu, català...

Aquest seria el marc general de l'oblit de la figura d'Antoni de Montserrat, el gran viatger, d'origen català i formació portuguesa, que va recórrer l'Orient del segle XVI. Òbviament hi ha una raó concreta: el manuscrit de la seva obra més important —de les conegudes—, el *Mongolicae legationis commentarius*, va romandre oblidat en una biblioteca de Calcuta fins al 1909. Des d'aleshores, ha hagut de passar gairebé un segle perquè es publiqui en català. El responsable de la reparació és Josep Lluís Alay, director de l'Observatori del Tibet i Àsia Central de la Universitat de Barcelona.

Per què ha calgut un traductor? Perquè el jesuïta va relatar els seus periples per l'Índia, Pakistan, Afganistan i l'Himalàia en dues obres conservades: una breu, en portuguès, i una altra, la seva *opera magna*, en llatí. La traducció porta per títol *Ambaixador a la cort del Gran Mogol*, i ha estat editada amb comentaris crítics d'Alay que en faciliten la lectura contextualitzada. De

Sembla ser que el primer mapa que es va fer de la serralada de l'Himàlaia va ser obra d'Antoni de Montserrat. JOHN MCCONNICO / AP

El tercer quart

del segle XVI

Montserrat va

arribar a la cort

d'Akbar

manera que ens trobem davant d'un viatge doble: el del religiós pel món del Renaixement i el de l'estudiós pel nostre, tots dos il·lustrats amb làmines d'època i fotografies actuals, respectivament.

Un document universal. Al tercer quart del segle XVI, Montserrat va arribar amb altres monjos a la cort del Gran Mogol Akbar, que volia conèixer totes les religions del món. Després d'un any de debats teològics amb doctors islàmics, va tenir lloc una guerra. La campanya militar va ser documentada pel jesuïta. Anys més tard, aquells apunts van esdevenir un llibre. Hi predomina la tercera persona del plural ("va confiar-los l'educació del seu segon fill") i la primera, també del plural ("sempre aconseguíem em-

udir els nostres adversaris"). Això remet a una voluntat de crònica que no té a veure amb l'individu i la seva autobiografia, sinó amb l'empresa col·lectiva.

La fascinació del relat no recau, doncs, en la veu i l'aventura personals, sinó en com un grup estranger s'insereix en les tensions polítiques de la cort del Gran Mogol, i com els seus viatges descriuen un món riquíssim. "No hem de deixar de parlar de Lahor, la ciutat més gran d'Àsia i Europa en riquesa i nombre de mercaders", diu l'autor, en la seva dislocació antieurocèntrica. El projecte, d'altra banda, se situa en una voluntat de contribuir al coneixement humà que sí que es contempla com a europea. El nostre autor vol pertànyer a la tradició dels "homes de l'antiguitat" que

"mentre viatjaven, relataven amb la màxima precisió els esdeveniments de cada jorn en els seus reculls diaris". Això diu en les primeres línies del seu llibre i cita, significativament, a Eratóstenes, com a cronista d'Alexandre, i a Juli Cèsar. És a dir, el viatge entès com a crònica del poder. El paisatge, les tradicions, el diàleg, etcètera, supeditats a la raó última del periple: la conquesta. En aquest sentit, Montserrat és una mena d'agent doble: d'una banda, esdevé home de confiança de l'emperador asiàtic; de l'altra, no oblidat que forma part d'un exèrcit universal de missioners, intenta que l'emperador es converteixi, cartografia un món que hauria de ser cristià.

No és casual que Montserrat sigui l'autor del primer mapa conegut de l'Hi-

màlaia. En el pròleg d'*Ambaixador a la cort del Gran Mogol*, comenta que es tracta d'una aportació als estudis sobre la història de l'Índia. És a dir, en una època en què Europa està fent les primeres passes cap a un projecte de modernitat autoconscient, l'interès per les cultures veïnes és innegable. Però això no es pot mirar amb innocència. Cada passa individual —fins i tot el seu captiveri de set anys, amb tota mena de penúries i maltractes, durant els quals va redactar l'obra— s'ha de contemplar com a part minúscula d'una tasca en què el domini era l'objectiu a assolir. En aquest sentit, el llibre aconsegueix dues funcions: descobrir-nos l'individu i mostrar-nos una de les infinites contradiccions de la construcció occidental. Com Lluís. O com Marco Polo.